

LUX

3 FILMAS
24 VALODAS
28 VALSTIS

FILM

DAYS

TONI ERDMANN
(TONIJS ERDMANIS)

Maren Ade
Vācija, Austrija, Rumānija

LUX
FILM PRIZE
EIROPAS PARLAMENTS
PAR KULTŪRU DAUDZVEIDĪBU

ye10
ars

Eiropas Parlaments

TONI ERDMANN

Tonijs Erdmanis

MAREN ADE FILMA

Kad Inese, darījumu sieviete lielā Bukarestē izvietotā Vācijas uzņēmumā, konstatē, ka bez brīdinājuma ieradies viņas tēvs, viņa neslēpj savu izmisumu. Ineses nevainojami organizētā dzīve darbojas precīzi kā Šveices pulkstenis līdz brīdim, kad tēvs viņai pajautā: “Vai tu esi laimīga?” Sieviete nespēj atbildēt uz šo jautājumu, un tas viņas dzīvi palēnām sagriež kājām gaisā. Tēvs, kurš viņai ir traucēklis un par kuru viņai turklāt ir kauns, dara visu iespējamo, lai meita atrastu dzīves jēgu, izgudrodams kādu tēlu — jautro Toniju Erdmani...

Lai gan stāsta dramatisko līniju galvenokārt veido šīs sarežģītās attiecības, filmā ir negaidīts komiskais slānis, ko izraisa tēva gatavība ielēkt divainās lomās, lai izsmietu viņa meitas lokā esošos ietekmīgos ļaudis. Visbeidzot, šis tēls, neraugoties uz tā raksturu, atklāj dziļo sociālo un ekonomisko nevienlīdzību, par ko atbildīgas galvenās personas, kuras pieņem lēmumus globalizētajā ekonomikā.

NETIPISKA KOMĒDIJA

2016. gada Kannu festivālā izrādītā filma *Tonijs Erdmanis* gan kritiķiem, gan skatītājiem iepatikusies ar savu atšķirīgo humoru. Šo filmu bieži uzskata par komēdiju, lai gan tajā smieklīgo brīžu patiesībā ir daudz mazāk, nekā pirmajā mirklī var šķist. Tomēr humors kalpo tikai par viegli saredzamām ieejas durvīm filmā, un pēc nelielām pārdomām tēva un meitas tandēmā var viegli atpazīt klasiskā cirka tēlus — Augustu un balto klaunu.

Tēvs Vinfrīds uzņemas klauna lomu ar tradicionālajiem Augusta atribūtiem — pārspīlēto grīmu, sarkano degunu, kas šeit aizstāts ar grotesku zobu protēzi, parūku, neatbilstoša izmēra apģērbu, izteiktu pārspīlējumu, nekaunību un vairāk vai mazāk tēlotu neveiklību. Daudzi viņa izgājieni ar savu sparū, absurdo raksturu vai pret partneriem, kuri parasti nonāk upura lomā, vērstām provokācijām izraisa tūlītējus smieklus.

Turpretī viņa meita Inese sākotnēji atklājas kā ārkārtīgi nopietna būtne bez jebkādas humora izjūtas, kura vairāk vai mazāk pacietīgi iztur šos tēva izgājienu. Tikai filmas beigās, kad Inese uzņem viesus kaila, atklājas viņas komiskā puse un potenciāls. Mēs Inesē nojausām balto klaunu, jo īpaši tā fiziskās iezīmes: viņas tēlam jābūt nesatricināmam jebkādos apstākļos, piemēram, viņai vienmēr jāizskatās atturīgi un cienīgi, taču aiz šīs nopietnās maskas slēpjas traģikomisks spēks.

NOPIETNS UN VARBŪT PAT DRAMATISKS STĀSTS

Un tomēr šī filma nav cirka izrāde. Klauns reālajā dzīvē var likt apkārtējiem justies neērti, un tieši to Vinfrīds savai meitai nodara, ielauzoties viņas profesionālajā pasaulē un viņu vairākkārt izsītot no līdzsvara ar Tonija Erdmaņa parādīšanos. Jo īpaši atmiņā paliek epizode, kad Inese pēc grūtas darbdienu ierodas restorānā ar divām tā sauktajām “draudzenēm” un pēkšņi aiz muguras parādās parūkā tērpts Ineses tēvs, kas sevi nosauc par Iona Tsiriaka personības attīstības treneri. Abas draudzenes un skatītāji smejas, bet Inese cenšas aiz šķietama vēsuma slēpt viegli saredzamu satraukumu.

Filmas dramatiskā līnija šeit izpaužas vienkārši, jo tēvs un meita ir viens no otra atsvešinājušies un Inese dzīvo citā pasaulē nekā viņas tēvs: vai viņi spēs satikties vai viens otru atrast, pirms atsvešināšanās būs galīga? Šis grūtais uzdevums skaidri apliecināts filmas sākumā, kad nomirst Vinfrīda vecais suns, kas darbojas kā visa stāsta katalizators: pat ja tas nav tieši redzams, mēs viegli saprotam, ka šis notikums ir zīme, kas norāda uz tēva novocošanu un liek viņam doties uz Bukaresti atrast savu meitu.

Turklāt filmā apspēlētas šīs gaidas — abu tēlu saprašanās uzplaiksnijuma brīdis sakrīt ar tēva šķietamo vai iedomājamo nāvi, kad viņš ir ģērbies smagā bulgāru karnevāla tērpā: mēs noticam, ka viņu varētu ķert sirdstrieku, un tad sākas nākamā epizode, kad meita ieradusies bērēs, kas liek skatītājam uz brīdi domāt, ka tēvs ir miris, taču apglabāts tiek nevis viņš, bet Ineses vecmāmiņa. Galīgais dzīves izaicinājums — nāve —, lai arī tās klātbūtne ir skaidri jūtama, ar scenārija triku tiek prasmīgi neutralizēts. Tēva nāve, kas tiek aizstāta ar vecmāmiņas nāvi, skatītājam ir mazāk dramatiska, jo vecmāmiņas tēls ir gandrīz nepazīstams.

DINAMISKĀ DRĀMA

Filmas dramatisks vēstījums ir skaidri izstrādāts. Katrai epizodei ir sava iekšējā dinamika, ko iezīmē konfrontācija starp tēvu un meitu, abiem mēģinot gūt simbolisku pārsvaru pār otru. Esot tālu līdz samierināšanās mēģinājumiem, faktiski abi varoņi ir izteiktā konfliktsituācijā, kurā katrs mēģina dominēt pār otru. Sadursmes iemesls, kā to norāda Vinfrīds, nešaubīgi ir dzīves pamatvērtības, taču tas strauji kļūst par konfliktu starp personībām. Un, lai arī šķiet, ka Vinfrīds cenšas dominēt pār Inesi gan ar savu augumu, gan humoru, drīz varam konstatēt, ka meita spēj pienācīgi

reaģēt un pavērst situāciju savā labā: kad tēvs kādā no pašām pirmajām epizodēm ironiski paskaidro, ka viņš tikko adoptējis pameitu, Inese neapmuls un atbild, ka tā ir lieliska rīcība, kas viņai aiztaupīs vajadzību zvānīt tēvam, lai apsveiktu viņu dzimšanas dienā! Arī Bukarestē, kad tēvs Inesei stāsta par laimi un dzīves jēgu, viņa vienkārši mazliet ironiski pārmet tēvam pārāk patētiskus vārdus un meistarīgi pavērs viņa jautājumu pret viņu pašu.

Atgriežoties Tonija Erdmaņa tēlā, Vinfrīds tomēr gūst pārsvaru pār meitu ar saviem groteskajiem izgājieniem, kas viņai vairākkārt liek justies neērti. Piemērs ir jau minētā epizode restorānā vai viņa parādīšanās biroju ēkas terasē, kur viņš nekautrējas izmantot “purkšķu spilvenu”.

Tomēr Inese, par spīti savam ieturētajam tēlam, arī ir spējīga uz izaicinošiem gājieniem. Piemēram, viņa nolemj uzaicināt tēvu uz ballīti ar saviem draugiem, kur viņa atklāti lieto kokainu un viņas rumāņu kolēģis (un mīļākais) nepiedienīgi uzvedas ar šampanieša pudeli, imitējot dzimumlocekli. Līdz ar to visa viņas attieksme ir vērsta uz konfrontāciju ar tēvu, lai uzsvērtu jauno tēlu — kaitinošu un ļoti tālu no tās mazās meitenes, kādu tēvs, protams, ir saglabājis atmiņā, lai tēvam liktu justies neērti šajā viņam tik svešajā vidē. Tomēr Inese neko negūst no šīs situācijas un galu galā pamet naktsklubu, nemēģinādama apliecināt pārākumu. Beigu beigās tieši viņa atrod ceļu pie tēva.

Taču pirms šīs samierināšanās epizodes spēka attiecības kļūst intensīvākas, īpaši naftas pārstrādes uzņēmuma apmeklējuma laikā, kad viņa izmanto tēvu, lai izdarītu spiedienu uz rumāņu menedžeri, un neveiksmīgs Vinfrīda joks noved pie kāda strādnieka atlaišanas. Tā tēvs ir iekritis pats savās izlikšanās lamatās, un meita automašīnā viņu simboliski izsmej, paziņojot, ka, neraugoties uz viņa sentimentālo “zaļo” domāšanu, ko viņš naivi cenšas pierādīt, ekonomiskā attīstība prasa šādu atlaišanu.

Tēvs pēc sakāves dodas pie kādas rumānietes, kuras vizītkarti viņš ir saglabājis, izlikdamies par Vācijas vēstnieku. Jau atkal spēka izmantošana pavēršas pretējā virzienā, un meita iekrīt šīs komēdijas lamatās — vispirms Inese spiesta neveikli krāsot olu un pēc tam pilnā kaklā dziedāt visas sapulcētās rumāņu ģimenes priekšā. Tomēr, nezaudējot cieņu, viņa pamet tēvu, apgriežas un projām ir.

FILMAS RITMS UN KULMINĀCIJA

Šī mainīgā pārsvara gūšana ikvienai epizodei piešķir patiesu dinamiku, neļaujot uzminēt, vai uzvarēs tēvs vai meita. Kaut arī humors bieži ir klātesošs, var pamanīt arī, ka režisore savā filmā, kas ilgst vairāk nekā divarpus stundu, nekautrējas no daudzām garām epizodēm. Lai gan lielākā daļa skatītāju filmu uztver kā komēdiju, tās dažādās epizodes gandrīz vienmēr montētas reālajā laikā, tas īpaši veicina neērtības izjūtas rašanos. Līdz ar to tēliem piemītošā spriedze ir daudzkārt sajūtama — restorānā, naktsklubā, naftas pārstrādes uzņēmumā, rumāņu ģimenē —, tomēr humors brīžiem ļauj arī pasmieties. Tādējādi pirmā tikšanās vēstniecībā ar ģenerāldirektoru Hennebergu, kurš pēc tam uzaicina Ineses tēvu iemalkot glāzi vīna ar savu meitu, ir pilna slēptām spēlēm, kuras vīd cauri maskētajiem nodomiem. Pat ja mums — tāpat kā tēvam — nav pilnībā saprotama šīs epizodes jēga, tā ir pietiekami ilga, lai mūs pārņemtu spēcīga neērtības izjūta, īpaši tad, kad Inese izdarījusi kļūmīgu soli (vai nonākusi ģenerāldirektora izliktajā slazdā).

Spriedze ļoti jūtama epizodē, kas veido filmas kulmināciju, kad kolēģu ballītē visi izģērbjas, tā izraisot skatītāju jautrību. Atmetot komisko aspektu, šī kulminācija pārliecinoši parāda filmas galveno vēstījumu: faktiski starp tēvu un meitu nav nekādas konfrontācijas, tas ir psiholoģiskais spiediens, kura dēļ Inese pati pēkšņi nolemj izģērbties un uzņemt viesus kaila. Šis žests nešaubīgi ir metaforisks, un viņas kailums ir gan fizisks, gan morāls. Inese atsakās no samākslotās izturēšanās, ko viņa visu laiku piekopusi ilūziju un melu pasaulē. Un tieši šī atteikšanās viņai ļauj visbeidzot izlīgt ar tēvu, kurš drīz parādās visdivainākajā iespējamā tērpā! Tādējādi ir skaidrs, ka Tonija Erdmaņa absurdās lomas ir uzkrītošas un smieklīgas, savukārt Ineses pasaulē dominē neredzamas un dramatiskas maskas, kas saindē viņas ikdienu tiktāl, ka viņa nolemj tam pielikt punktu.

Nav zināms, vai tieši konfrontācija ar tēvu izraisa šo lūzumu, un var pieņemt, ka izšķiroša nozīme ir bijusi meliem, ko redzam visā filmas gaitā. Īpašs ir brīdis, kad šefs Inesei uzdod sarīkot ballīti brīvā gaisotnē, lai stiprinātu darbinieku komandas garu, taču Inese to uzskata par liekulības kalngalu. Citā epizodē, kas arī uzskatāmi ataino darījumu aprindu pārstāvju melus un izlikšanos, Ineses šefs Džeralds pēc tikšanās ar ģenerāldirektoru Hennebergu praktiski ierosina viņai pārgulēt ar rumāņu darbinieku Timu, lai viņu pielabinātu un būtu iespējams īstenot noteiktu stratēģiju... Inese to arī dara, taču skatītājam ātri kļūst skaidrs, ka šis rumāņu partneris jau ir viņas mīļākais. Viesnīcas numurā viņš paziņo Inesei, ka Džeralds jau zina par viņu iespējamo slepeno sakaru. Ikviens spēlē dubultu vai trīskāršu spēli, taču šajā brīdī mēs saprotam, ka šie meli Inesi aizvairo un tracinā: atsacījies ar viņu gulēt, lai nezaudētu savu "pievilcību", viņa tā vietā aicina savu mīļāko ejakulēt uz istabenes atnestajām kūciņām! Šī epizode ir uz farsa robežas, taču atklāj šo uzņēmēju aprindām raksturīgo galējo liekulību un morālo vardarbību, kas spiež Inesi pārdoties pašai, un tas, iespējams, ir viņas pirmais lūzuma punkts.

FONĀ — RUMĀNIJA

Režisore priekšplānā izvirzījusi personiskās attiecības ne tikai starp jauno sievieti un viņas tēvu, bet arī ar dažādiem kolēģiem un augstākstāvošiem darbiniekiem. Kamēr šajās darījumu cilvēku aprindās šķietami dominē meli, kas maskē atklātu spēka izmantošanu, stāsta ģeogrāfiskais fons atklāj daudz plašāku sociālo kontekstu. Konsultāciju uzņēmumam, kurā strādā Inese, ir uzdevums pārveidot naftas pārstrādes nozari Rumānijā, lai to padarītu konkurētspējīgu, pat ja tāpēc jāatļauj neskaitāmi darbinieki. Taču šīs aspekts parādās pakāpeniski, filmā sākotnēji likts uzsvars uz privilēģētu personu vidi: vēstniecību, luksusa viesnīcām, lielu uzņēmumu birojiem, naktsklubu — vietām, ko jaunā sieviete bieži apmeklē. Kad tēvs viņu atstāj, lai atgrieztos mazliet vēlāk kā Tonijs Erdmanis, un kad Inese no viņa atvadās, stāvot uz balkona, kamera mums neuzkrītoši atklāj otru pusi — necaurredzama siena ieskauj nolaistas ēkas, kas neapšaubāmi ir daļa no graustu kvartāla. Sociālā segregācija ir pamanāma, un "reālā" Rumānija parādās tikai ar īsu brīdi, piemēram, kad Inese spiesta vērsties pie vietējiem "amatniekiem", lai atslēgtu rokdzelžus, jo tēvs ir aizmirsis atslēgas!

Nav pārsteidzoši, ka vizītes laikā naftas pārstrādes uzņēmumā plaša starp divām pasaulēm atklājas visā "krāšņumā". Šajā brīdī mēs redzam uzņēmumu birojos izstrādāto plānu un pieņemto lēmumu sekas, un rumāņu strādnieki pat nenojauš, ka viņu liktenis jau likts uz spēles. Tomēr nešķiet, ka šī pretruna radītu sirdsapziņas pārmetumus jaunajai sievietei, kura, atgriežoties ar auto, attaisno šādu politiku ar ekonomiskās attīstības ieguvumiem. Turklāt filmas beigās redzams, ka viņa nav pavisam un galīgi pametusi šo vidi, tikai pārgājusi strādāt citā konsultāciju uzņēmumā. Taču mēs uz notikumiem neskatāmies ar Ineses acīm, un šīs vides iezīmes, liekulība un nežēlīgums cilvēciskajās attiecībās ir pietiekami uzskatāmi, lai skartu mūsu dvēseles stīgas.

JAUTĀJUMI PĀRDOMĀM

Papildus jau apskatītajiem jautājumiem uzmanību pelnījuši arī daži citi filmas *Tonijs Erdmanis* aspekti.

Attiecības starp vīriešiem un sievietēm ir vienlaikus spēka attiecības. No šāda viedokļa ir interesanti analizēt Ineses attiecības ar kolēģiem un augstākstāvošajiem darbiniekiem. Kādi pieņēmumi filmā ir par attiecībām starp dzimumiem? Vai pret sievietēm ir atšķirīga attieksme nekā pret vīriešiem? Vai šīs atšķirības ir skaidri redzamas vai slēptas? Kā izpaužas viena dzimuma pārākums pār otru?

Kāda īsti ir filmā *Tonijs Erdmanis* redzamā ekonomiskā stratēģija? Kāda ir dažādu vācu un rumāņu tēlu loma?

les grignoux

10 EIROPAS KINO GADI EIROPAS IEDZĪVOTĀJIEM

Eiropas Parlaments piedāvā noskatīties trīs filmas, kas sacenšas par 2016. gada konkursa "LUX kino balva" galveno balvu:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX (Atverot acis), režisore *Leyla Bouzid*
Francija, Tunisija, Beļģija, Apvienotie Arābu Emirāti

MA VIE DE COURGETTE (Mana dzīve kā Ķirbjagalvai),
režisors *Claude Barras*
Šveice, Francija

TONI ERDMANN (Tonijs Erdmanis), režisore *Maren Ade*
Vācija, Austrija, Rumānija

Šie daudzšķautņainie stāsti, kas ir jauno un talantīgo Eiropas kinorežisoru uzcītīga darba un radošās izdomas rezultāts, tiks demonstrēti LUX filmu dienu 5. ciklā.

LUX KINO BALVA

Kultūrai ir būtiska nozīme mūsu sabiedrības veidošanā.

Ar šo vadmotīvu Eiropas Parlaments 2007. gadā izveidoja LUX kino balvu, kā mērķi izvirzot Eiropas filmu aprītes veicināšanu Eiropā un Eiropas mēroga debašu un diskusiju sākšanu par būtiskām sabiedrības problēmām.

LUX kino balva ir īpaša iniciatīva. Lielākā daļa filmu, kuru uzņemšanā piedalījušās Eiropas valstis, tiek rādītas tikai uzņemšanas valstī un reti izplatītas citur, pat ne citās Eiropas Savienības valstīs, bet LUX kino balva sniedz trim Eiropas filmām unikālu iespēju nodrošināt titrus 24 ES oficiālajās valodās.

Eiropas Parlamenta deputāti balsojumā izraudzīsies vienu LUX kino balvas ieguvēju — to nosauks 2016. gada 23. novembrī.

LUX FILMU DIENAS

LUX kino balva ir jāvusi rasties arī LUX filmu dienām. Kopš 2012. gada trīs filmas, kas sacenšas par LUX kino balvu, tiek plašāk izrādītas Eiropas skatītājiem LUX filmu dienās.

Aicinām izbaudīt LUX filmu dienas — neaizmirstamu kultūras pieredzi, kas sniedzas pāri robežām. No 2016. gada oktobra līdz decembrim varēsiet pievienoties kino cienītājiem no visas Eiropas un noskatīties filmas *Atverot acis*, *Mana dzīve kā Ķirbjagalvai* un *Tonijs Erdmanis* kādā no 24 Eiropas Savienības oficiālajām valodām. Neaizmirstiet nobalsot par sev tikamāko filmu mūsu tīmekļa vietnē luxprize.eu vai Facebook lapā!

SKATĪTĀJU BALVA

Skatītāju balvu piešķir LUX kino balvas skatītāju balsojuma uzvarētājam. Nepalaidiet garām iespēju nobalsot par kādu no šīm filmām — *Atverot acis*, *Mana dzīve kā Ķirbjagalvai* vai *Tonijs Erdmanis*! Iespējams, Eiropas Parlaments tieši jūs uzaicinās piedalīties Karlovi Varu Starptautiskajā filmu festivālā 2017. gadā un paziņot filmu, kas saņēmusi skatītāju balvu.

SKATIETIES,
APSPRIEDIET
UN BALSOJIET!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽISORE: *Maren Ade*

SCENĀRIJA AUTORE: *Maren Ade*

LOMĀS: *Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias*

OPERATORS: *Patrick Orth*

PRODUCENTI: *Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt*

KINOSTUDIJA: *Komplizen Film*

LĪDZPRODUCENTI: *Coop99 Filmproduktion, KNM, Missing Link Films, SWR/WDR/Arte*

GADS: 2016

ILGUMS: 162 minūtes

ŽANRS: spēlfilma

VALSTIS: Vācija, Austrija, Rumānija

ORIGINĀLVALODAS: vācu, angļu

IZPLATĪTĀJS: *A-One Films Estonia OÜ*

